

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

**Teze
bakalářské práce**

DŮCHODOVÁ REFORMA ČESKÉ REPUBLIKY

Růžena Vrkoslavová

© 2015 ČZU v Praze

Důchodová reforma České republiky

Pension Reform in the Czech Republic

Souhrn

Současný důchodový systém České republiky je dlouhodobě neudržitelný, jak z hlediska stavu veřejných financí, tak očekávaných demografických změn. Podle prognóz demografického vývoje je patrné, že se zvyšuje průměrný věk dožití, klesá porodnost a snižuje se podíl ekonomicky aktivních obyvatel. Postupné stárnutí populace zvyšuje zátěž státního rozpočtu v podobě mandatorních výdajů na vyplácení penzí. Hospodaření systému důchodového pojištění je od roku 2009 v neustálém deficitu, v roce 2014 byl dokladován nejvyšší deficit za posledních 20 let, překračující výši 50 mld. Kč. V současné době je důchodový systém ČR založen na třech důchodových pilířích. Druhý důchodový pilíř, který byl zaveden v roce 2013, měl umožnit občanům spořit si na stáří prostřednictvím soukromých penzijních fondů. Zájem o tento způsob spoření byl však velice nízký (cca 83 tis. přihlášených účastníků), neboť pro většinu občanů byl nevýhodný. Z těchto důvodů bylo rozhodnuto, že do konce ledna 2016 bude II. důchodový pilíř zrušen. Důchodový systém ČR musí projít další etapou reformy a nabídnout občanům jistotu, že jim úspory na stáří zajistí přiměřenou životní úroveň. S těmito problémy, jak zefektivnit důchodový systém, se potýkají vlády ve všech vyspělých zemích.

Klíčová slova: Důchodový systém, důchodové pilíře, účastníci důchodového pojištění, penzijní fondy, reforma penzijního systému, sociální politika, demografický vývoj

Úvod

Řešení důchodového systému a nastavení změn pro současný systém patří k často diskutované otázce. Z toho je patrné a nezpochybnitelné, že stávající způsob fungování a využívání důchodového systému je v dlouhodobém horizontu v České republice neudržitelný. Problémy týkající se důchodových systémů řeší v současné době vlády ve většině vyspělých zemí, především z důvodu demografických změn. Výrazné demografické změny se projevují v postupném stárnutí populace, kde je vykazována stále menší porodnost a větší podíl občanů v důchodovém věku. Průměrný věk naděje dožití u mužů je 75,2 roku; u žen je 81,1 roku. (ČSÚ, 2014) [online].[cit. 2015-03-09]. S tím souvisí vyšší nároky na státní rozpočet jednotlivých zemí v oblasti zabezpečení mandatorních-povinných výdajů státu na vyplácení penzí. V novodobé historii České republiky byl převzat koncept důchodového systému, který byl nastaven na základě zcela odlišné demografické křivky, kde počet obyvatel rostl a účastníci důchodového systému se dožívali nižšího věku, na principu mezigenerační solidarity. V posledním desetiletí bylo zjištěno, že dnešní příspěvky ze sociálního pojištění již nepokrývají potřebu na vyplácení starobních důchodů. Následně z toho vyplývá, že Česká republika se společně s jinými vyspělými evropskými státy nachází před obrovským a neudržitelným problémem v podobě narůstajícího schodku na účtu vyplácení starobních důchodů a rostoucího podílu seniorů v populaci. Zároveň by neměli být finančně zatěžováni lidé v produktivním věku neúměrnými odvody na sociální pojištění a nejistotou, kde bude nastavena maximální věková hranice pro odchod do starobního důchodu. Po několikaleté politické debatě, kdy nebylo možné najít shodu napříč politickým spektrem v otázkách důchodové reformy všech stran, zastoupených v parlamentu České republiky, a na základě několikaletého stále se zvyšujícího a nekontrolovatelného záporného salda na účtu pro vyplácení starobních důchodů, byla provedena těsnou koaliční většinou v parlamentu i přes nesouhlas opozice ČSSD a KSČM v ČR důchodová reforma, která začala platit 1. ledna 2013 za vlády premiéra Nečase. Přinesla zásadní proměnu ve formě tří pilířů a možnostech dobrovolné volby a přihlášení se k jednotlivým pilířům důchodové reformy. Výsledkem této reformy a přihlášení se do reformovaných pilířů bylo dáno na zřetel, že v budoucnu bude stát vyplácet penzi, která pokryje zcela základní potřeby občana, pokud bude účastníkem pouze prvního pilíře a bude spoléhat na průběžné financování. Proto byl navržen druhý a třetí pilíř důchodové reformy. Druhý pilíř měl zajistit tvorbu úspor vlastními prostředky ve výši

3 % z hrubé mzdy vyvedené ze státního důchodu, spolu s 2 % vlastních prostředků z hrubé mzdy, odvedené zaměstnavatelem (celkem 5 %). Ve třetím pilíři je počítáno s penzijním připojištěním, kde občan spoří na svém soukromém účtu s minimálním příspěvím státu.

Cíl práce

Cílem bakalářské práce na téma „Důchodová reforma České republiky“ je zhodnotit důchodový systém a jeho jednotlivé pilíře. Přínosem práce bude návrh variant spoření, které by zajistilo občanům ve stáří přiměřenou životní úroveň.

Metodika

Bakalářská práce bude rozdělena do dvou hlavních částí, na teoretickou a analytickou. V teoretické části budou na základě literární rešerše vysvětleny základní pojmy z oblasti důchodového systému a sociální politiky, která úzce souvisí s historickými počátky důchodového systému. Bude obsahovat historický vývoj důchodového systému České republiky od počátku, až do 90tých let 20. století. V teoretické části bude dále provedena deskripce jednotlivých pilířů důchodového systému, který byl zaveden v rámci důchodové reformy v roce 2013.

Zdroje informací budou čerpány z odborné literatury, příslušných zákonů, z internetových stránek Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, České správy sociálního zabezpečení a Ministerstva financí České republiky a právního systému Codexis.

Analytická část bakalářské práce bude rozdělena na tři části. V první bude zhodnocen současný důchodový systém ČR, tj. z pohledu tří důchodových pilířů. Ve druhé části budou zhodnoceny výsledky dotazníkového šetření, které bude probíhat od ledna 2015 do února 2015. Na základě výsledků dotazníkového šetření a analýzy jednotlivých důchodových pilířů budou navrženy varianty pro účastníky spoření z hlediska doporučené výše pravidelného spoření, která by jim pomohla zajistit přiměřenou životní úroveň ve stáří.

V závěru práce bude provedeno celkové zhodnocení, včetně vlastních námětů. V bakalářské práci bude využita metoda sekundárního sběru dat, analýza dokumentu, syntéza, deskripce, komparace a dotazníkové šetření.

Závěr

Pro různé příjmové skupiny obyvatelstva vyplývá, že při spoření ve III. pilíři se musí naspořená částka v době odchodu do důchodu výrazně pohybovat přes 1 mil. Kč. Dle propočtů bylo dospěno k závěru, že občan, který by si začal spořit v 35 letech a chtěl by od 65 let pobírat po dobu 20 let měsíční rentu ve výši 15. tis. Kč, by si musel měsíčně spořit částku přes 6 tis. Kč, tj. do 65 let by musel naspořit téměř 3. mil. Kč.

Občanům by mělo být doporučeno zvýšení měsíční úložky na důchod, protože dle dotazníkového šetření si převážná většina občanů měsíčně spoří částku do 1 000 Kč, která je pro zajištění na důchod zcela nedostačující. V současné době by si ekonomicky aktivní občané měli spořit 10 % ze svých příjmů, zajištěné optimální částkou 2 000 Kč měsíčně (zvýhodnění v daňovém efektu 1 800 Kč).

Nízkopříjmoví a středněpříjmoví občané se základním a středním vzděláním by si měli začít spořit již od doby, kdy začnou být ekonomicky aktivními, neboť s přihlédnutím na svůj počáteční a budoucí příjem a jejich možnosti, nebudou schopni odvádět měsíční částku na důchodové spoření v tisících, ale v řádech stovek korun. Optimální variantou pro občany by byla možnost pohyblivé měsíční výše spoření, která by minimalizovala narušení rodinného rozpočtu a přitom by byla naplněná dostatečně naspořená částka při odchodu do důchodu pro důstojné finanční zabezpečení.

Optimální řešení reformy a důchodové problematiky je pro občany zatím stále velmi nejasné. Mnoho respondentů neví, jakou výši by si měli spořit a kolik by měli mít naspořeno v době odchodu do penze. Reforma, která byla uskutečněna je nedostačující, a je třeba, aby došlo k dalším reformním změnám a novelizacím, které budou jasně definovat minimální částku úspory ve III. pilíři, která zajistí dostatečný doplněk k výplatě z I. pilíře tak, aby byla zajištěna pro občana standardní penze s možností pokrytí všech základních potřeb a přiměřené životní úrovně v důchodovém věku.

Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje

BRDEK, Vojtěch, Hana JÍROVÁ a Vojtěch KREBS. *Trendy v evropské sociální politice*. Praha: ASPI Publishing, 2002, 251 s. ISBN 80-863-9525-1.

FILIP, Miloš a Roman POSPÍŠIL. *Finanční poradenství: co s tou penzí*. 1. vyd. Praha: Institut pro finanční poradenství, 2013, 135 s. ISBN 978-809-0545-700.

KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 542 s. ISBN 978-80-7357-585-4.

LOUŽEK, Marek. *Důchodová reforma - revoluce, nebo evoluce?*. Praha: Občanský institut, 2008, 15 s. Bulletin (Občanský institut), č. 197. ISBN 978-808-6972-268.

LOUŽEK, Marek. *Důchodová reforma*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014, 100 s. ISBN 978-802-4626-123.

RYTÍŘOVÁ, Lucie. *Důchodový systém v České republice*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, 115 s. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-821-5.

RYS, Vladimír. *Česká sociální reforma: (sociologická studie)*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2003, 170 s. ISBN 80-246-0588-0.

SYROVÝ, Petr. *Jak si spořit na důchod: zorientujte se v důchodové reformě*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 152 s. Finance (Grada). ISBN 978-80-247-4479-7.

Elektronická kniha

KOTOUŠ, Jan, Gabriela MUNKOVÁ a Martin ŠTEFKO. *Obecné otázky sociální politiky* [online]. 2013. vyd. Ústav státu a práva AV ČR [cit. 2014-09-01]. ISBN 978-80-87439-08- Dostupné z: <http://www.ilaw.cas.cz/get.php?file=data/files/epub/Obecne%20otazky%20socialni%20politiky.pdf>